

Дорога в країну піратів

Сьогодні я вже таки справді їду в Юнан¹, навіть сиджу в поїзді, який за хвилину перешмигне на другий бік границі з Тонкіну² в Юнан. В Юнан не завжди можна їхати, бо як не пірати своїми нападами на поїзди, то гірські обломи на залізничному шляху або зірвані водою мости переривають дорогу на довгий час. Тепер, кажуть, сухий сезон, отже пірати поїхали просохлими доріжками вглиб гір шукати свіжого повітря та свіжої ловлі, а за той час попід мостами присохли водою розриті торічні прогалини, отже можна поки

¹ Юнан, або Юньнань — полуднево-західна провінція Китаю, що межує з Тибетом та Бірманією [прим. С. Я.]. Назва походить від гір Юньлін (дослівно з китайської — хмарні вершини), які розкинулися на північному заході провінції.

² Тонкін (в'єтн. *Đông Kinh* — Східна столиця) — колишня назва Ханоя, столиці В'єтнаму; історико-географічний район В'єтнаму, що знаходиться на півночі країни; протекторатом Тонкін називалася частина Індокитаю в період французької колонізації. В'єтнамці називають цю територію *Bắc Bộ*, що означає *північна земля*.

що проїхати аж до останньої стації юнанської залізниці — Юнан-Фу¹.

Поїзд торохкотить по перекинутім понад пограничну Червону ріку² мості, покидає Ляо-Кай³ та вїздить крізь залізні ворота до Китаю.

Ревізія, пашпорти, мито.

До мого переділу⁴ входить китайський митовий урядовець, в якого вигляд незвичайно важний. Він каже мені відчинити мою валізку і з самого верху «знаходить» дві коробки рицинових капсулок — дотепний дарунок одного з моїх знайомих, що приніс мені їх на двірець⁵ у Ганої, мовляв, для кращого травлення китайських присмаків: столітніх яєць та не менше небезпечних піратських пригод. Упевняв мене мій знайомий, що одиноке спасення Китаю — в рицинусі.

— Чому не зголосили ви тих ліків? — питає дуже важно урядовець.

— Тому що я забула проковтнути їх, заки переступила китайську границу, — пояснила я з усміхом.

Це не перешкоджало китайцеві далі переводити свою анкету.

— Що це за ліки?

— На прочищення!!!

¹ Юнан-Фу (тепер Куньмін) — столиця китайської провінції Юньнань.

² Червона ріка (кит. *Хонгха*, в'єтн. *Шон-Хон*) — друга за величиною (після Меконгу) ріка у В'єтнамі. Бере свій початок на заході китайської провінції Юньнань і впадає у Південно-Китайське море.

³ Ляо-Кай — провінція на півночі В'єтнаму.

⁴ Переділ — купе.

⁵ Двірець (від пол. *dworzec*) — вокзал.

— Ви заплатите за них, — рішив він, — подвійну тарифу!

— Тому що це на очищення?

— Тому що не зголосили!

— Але ж бо я вас запевняю, що це для особистого, а навіть негайного вжитку.

— Це байдуже, незголошені фармацевтичні предмети та ліки треба виміряти подвійно, — відчитав він напам'ять, наче «Отче наш». — Скільки ви за них платили?

— Це дарунок!

— Скільки коштував цей дарунок?

— Я саме не встигла запитати про це мого знайомого, бо ваш поїзд виїхав із стації три хвилини скоріше, ніж треба, навіть ми не встигли попрощатися. Чи ви не гадаєте, що я могла б мати до вас за це карні претенсії? Якби не ваш непередбачений поспіх, може, мій знайомий у цій сумній хвилині розстання саме був би сказав мені своє останнє рішуче слово, наприклад: «Мені здається, що я в вас закоханий!». Як ви гадаєте? — запитала я все ще сподіваючись розсміяти його направду перебільшену повагу.

Врешті я зміркувала, що з тим китайцем нецікаво розмовляти, бо він цілком не розуміє ні дотепів, ні мого гарного настрою, і рішила не зупиняти довше моєю справою поїзду: вихопила з його рук одну коробку, розірвала її денце і швидко проковтнула одну по одній чотири клейкі капсулки. Хоч я мало що не вдавилася, бо без води вони застрягали мені у горлі, я все-таки до сліз сміялася з виду китайця, що був такий переполоханий, начеб я троїлася наслідком його переслідування.

Другу коробку він усе ще розгублено тримав у руці. Коли я знову прийшла до голосу, пояснила, що дарую її йому, бо це ідеальний лік проти обструкції¹ у замотаних митових справах... На мій жаль, він знову не зрозумів дотепу, зате зрозумів, що рицинус належить до нього, бо безцеремонно всунув коробку в одну зі своїх широких захованих кишень і врешті пустив поїзд у рух. Мені все ще цікаво, при якій недузі вжиге він цього ліку та чи розкусить одну по одній товстенькі капсулки рицинусу. Я певна, що тоді він мене згадає...

І знову поїзд сопе, сипле димом та саджею, грюкає по заржавілих шинах та дряпається вгору, мов слимак. Має зовсім такий вигляд, якби його ззаду хтось підпихав. Пильно стежу за краєвидом, шукаю його краси. Небо тут змінює потрошки свій біло-металевий одноманітний колір Тонкіну на густі хмари сухого юнанського сезону, який своїми вітрами висушив воду із хмар, що, бездушні, нависли між небом і землею, наче легкі жовтаві губки. А під хмарами силкуються на краєвид підгірки, підліски, приділки — зовсім нерішуча околиця: ні то трохи тропіки, ні гористий Юнан.

Зате горяч у поїзді ще тяжча за дельтійську, бо ці маленькі горбки густим ланцом заступили вітрові перехід у свої долини. А може, це вина китайського мита, що даром нічого не перепускає до себе з чужини. Навіть вітрів. На моє спітніле обличчя падають хмари саджі та диму, так що після південної їзди маю вигляд не то китаянки, а найрасовішої чорної сенегальки² з виверненими напухлими устами.

¹ Обструкція (лат. *obstructio*) — перешкода.

² Сенегалі — плем'я африканське [прим. С. Я].

На стаціях до поїзду підходять китайці, приносять незрілі овочі³ та густий чай. Я попиваю гарячу юшку з чайника (ніщо краще не неутралізує зовнішньої спеки), навіть не зважаю на його дивний та дуже підозрілий смак — так спрага заглушила всяке почуття несмаку та огиди.

Попри поїзд переходять дрібними кроками китайці у своїх широкорукавих загортках та чорних шапочках на чубку голови — зовсім подібні до тих, що нам їх змалку показують у школі, а пізніше — у сензаційних образах у кіні. У дійсність їх віримо лише наполовину.

Китайці гризуть зернята, перешіптуються, інші вигукують свої прихвали чаю або солодощів, ще деякі тихцем, задумано, з очима в землю їдуть тінню попід мур — плянують...

Другого дня їзди, підвечір, я врешті вперше побачила прославлені справжні китаянки на малесеньких ніжках, що стрибають з одної на другу, наче горобці. Дивлячися на їх дрібні стрибки, на їх якби механічну ходу манекінів, я врешті рішила запитати мого сусіда-китайця про походження тих незвичайних жінок з карликовими ніжками. Він пояснив мені, що це не зовсім окрема раса людей, а стародавній збережений звичай сповивати від дитинства ноги жінкам, аж доки вони не стануть маленькі та майже кругленькі, бо на них жінці нелегко втекти з дому її пана-чоловіка.

— Маленькі ноги жінки — це її гордощі, — поясняв він. — Я маю три доньки, розуміється, вже заміжні, бо вони мають найменші ноги з цілої околиці...

³ Овочі (пол. *owoc*) — тут: фрукти.

КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ: *Долаючи кордони, встановлюючи межі: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської*

Яблонська ... належить до тих,
що вміють смакувати мандрівку
як мистецтво.

Святослав Гординський

«Мабуть, Ви зрозумієте, що у цій завірюсі, де вер-
тається країни і світи в магічному колесі, яке заносить
мене що раз, то де інше і далше, важко мені було
зловити бодай би одну хвилину рівноваги і непо-
рушности, у якій мої очі і думки мали би спромогу
зупинитися знову і віднайти їх попередній біг»¹ — так
24-річна Софія Яблонська починає свого першого
листа з Китаю до Володимира Винниченка, одного
з найпопулярніших тоді українських письменників,
з яким вона активно спілкувалася ще від їхнього
знайомства 1928 року. Яблонська вирушає у подорож
з Ліонського вокзалу в Парижі 31 грудня 1931 року —
«амбітне, здібне і слабо озброєне дівча»², тепер уже за

¹ Яблонська Софія. Лист до Володимира Винниченка від 12.02.1932 :
[з архіву УВАН у Нью-Йорку, фонд Володимира Винниченка].
За сприяння у доступі до архівних матеріалів висловлюю щирі подя-
ку Наталі Уден та Вероніці Гоменюк. — *Прим. О. Г.*

² Винниченко Володимир. Щоденник. Т. 4 : 1929–1934. — Київ ;
Едмонтон ; Нью-Йорк : Смолоскип, 2012. — С. 326. [31.12.1931].